

[0290] IERE FRYSK-FINSKE FORBININGEN (I)*

Yn it Finsktalige tydskrift "Virittäjä" ¹⁾ stiet in biskriuwing fan 'e reis, dy't Günter Stipa, forboun oan 'e universiteit fan Helsinki en trochkrûpt yn it Surjeensk, yn desimber 1961 nei de selsstannige Surjeenske Sowjetrepublyk yn it Noardeasten fan 'e Sowjet-Uny makke hat. Hy bringt yn syn forslach ûnder oaren de opgravingen to praet, dy't koart dêrfoar yn 'e kontreijen fan 'e Surjenen dien binne en dêr't Sowjetrussyske faklju wakker nij fan opsjoen hawwe. Yn in hoale, foar 't neist in âld offerplak, tichte by de Petsjorastream, waerden in hiele protte munten foun, hwerfan it meastepart út Perzië weikaem út 'e tiid, doe't it keningshûs fan 'e Samaniden dêr it biwâld hie (10de ieu); twa lykwols binne fan Westeuropeesk komôf, to sizzen ien út Goslar en ien út Jever yn Eastfryslân.

Perf. B.J. Kanivets, in Russyske âldheitkundige, skriuwt oer de Fryske munt, dy't yn 'e hoale 30 sintimeter ûnder 'e groun oantroffen waerd, it neikommende [Dizze munt] "is slein yn 'e Eastfryske stêd Jever (yn 'e hjoeddeiske provinsje Niedersachsen fan 'e Westdútske Bounsrepublyk) ûnder it regear fan de Saksyske hartoch Herman (1059-1086). De greatste trochsneed fan 'e munt is 1,9 sintimeter en hy weacht 0,6 gram. Oan 'e foarkant is yn in ring fan peareltsjes in fan foaren sjoene kop mei in kroane ôfbylde. Boppe dy ôfbylding, deun by de rânne fan 'e munt, sjocht men in krús. By de râne lâns hat in omskrift stien, dêr't net in soad mear fan oer is. V.M. Potin wol hawwe, dat de beide dúdlike letters ER it oerbliuwsel fan 'e namme HEREMON = Herman wêze soene. Oan 'e oare kant stiet yn in ring fan peareltsjes in krús, dat op 'e fjouwer úteinen hwat tsjokker útrint. It omskrift, dat hjir by de râne lâns oanbrocht waerd, is suver net mear to ûnderskieden. Undersikers hawwe twa letters RE lêzen, dy't fan it wurd (*g)herei* ²⁾ oerbleaun wêze soene. De munt is yn tige minne steat foar 't ljocht kommen. De boppeste sulverlaech skibbet ôf. Der sit in gat yn it muntstik om it op to hingjen, it moat sadwaende wol foar de pronk tsjinne ha" ³⁾.

De munt út Goslar, dy't in heale meter fan dy út Jever ôf, 35 sm. ûnder de groun, foun waerd, datearret út 'e tachtiger jierren fan 'e alfte ieu.

Dat binne net de iennichste Westeuropeeske munten út dy tiid, dy't yn it Noarden fan Ruslân oantroffen waerden. By it artikel fan Kanivets is in kaertsje ôfprinte, dêr't noch oare fynplakken op oanjown binne: biwesten de Petsjora, oan 'e Wytsjegda stream, hawwe hja om 1929 hinne in munt út Goslar út it bigjin fan 'e alfte ieu opgroeven; mear nei it Westen ta, oan 'e Soechona, binne Dútske en Angelsaksyske jildstikken út 'e 10de en 11te ieu foar't ljocht kommen en yn 'e omkriten fan Archangelsk in munt út Straetsboarch, slein yn Pavia. De fynplakken lizze by de wetterwegen Soechona, Wytsjegda en Petsjora lâns, fan de Ladogamar oan it Oeralberchtme ta.

*) Forfryske fan W. J. Buma.

1) 1962, s. 61-68.

2) Dy munt is û.o. ôfbylde yn it troch Kanivets neamde wurk fan Tergast: „Die Münzen Ostfrieslands" I, Emden 1883, s. 19, ôfb. 5.

3) СРЕДНЕАЗИАТСКИЕ И ГЕРМАНСКИЕ МОНЕТЫ НА СЕВЕРНОМ УРАЛЕ, (МАТЕРИАЛЫ ПО АРХЕОЛОГИИ ЕВРОПЕЙСКОГО СЕВЕРО-ВОСТОКА) СЫКТЫВКАР 1962, s. 151.

De muntkundigen yn West-Europa lykje der net mei bikend west to hawwen, dat Westeuropeeske munten sa fier nei it Noarden en Easten ta foarkomme. Yn it koartlyn útkommen boek fan Günther Albrecht wurde as uterste Noardrussyske fynplakken dyen oan 'e Onega- en de Bjelomar neamd ¹).

Stipa hold it der yn 't earstoan foar, dat Fryske keaplju yn 'e midsieuwen Noard-Ruslân sels oant it Oeralberchtme birezge hiene. Yn syn forslach yn „Virittäjä" seit er dat oangeande, lyk as neikomt: „Bûten de Perzyske kamen ek twa sulveren jildstikken út 'e alfte ieu foar 't ljocht, dy't op westersk komôf wize. It iene komt út Goslar yn 'e Harz wei, it oare út Jever, it haedplak fan 'e Friezen, net fier fan 'e Noardsé-igge ôf. It is nijsgjirrich om fêst to stellen, dat de Friezen har hannel net allinne ta de Kareliërs útwreide hawwe, lyk as in by de Heinjoki opgroeven skat fan sa likernôch 1070 útwiist, mar ek ta de Finoegryske folken, dy't yn 'e noardlike kontreien fan 'e Oeral wennen. Hja hiene blykber, brûkme meitsjend fan 'e greate rivieren, in rjochtstreekse forbining mei de Ladogamar en de Noardlike Iissé. . . " ²). Soks kin lykwols net út it finen fan dy munten yn it gebiet fan 'e Surjenen opmakke wurde. Stipa wie dan ek letter fan in oar bitinken. Wy moatte oannimme, dat de Friezen, dy't, lyk as bikend wêze sil, in great oanpart yn 'e hannel op Skandinavië hiene, op har reizen ek it Russyske hannelsintrum Nowgorod súdlik fan it hjoeddeiske Leningrad oandien hawwe, en dat de Surjenen ³), dêr't wy fan witte, dat hja al ier keappenskip dreauwen, út it Noarden wei allyksa nei Nowgorod ta kamen. Dy Surjenen nou sille de munten fierder it Noarden yn brocht hawwe.

Dat de Friezen yn 'e alfte ieu wierliken oant yn East-Finlân en Nowgorod trochkrongen binne, liket net yn 'e kiif to stean. Op 'e smelle lânstripe fan Karelië binne tichte by de Heinjokisteam, net sa fier fan Wiburg ôf, jildstikken út de tiid fan om 1070 hinne foun, dêr't de Finske âldheidkundige Ella Kivikoski mei krêft en klam fan úthâldt, dat se troch tadwaen fan Fryske hannelslju dêr bilânne wêze moatte ⁴). Hja groundearret dat op in artikel fan C.A. Nordman; dy Finske âldheidkundige sjocht „den Heinjokifund als Beleg dafür, daß friesischer Handel mit Karelien während des 11. Jhdts vorgekommen ist, meiner Ansicht nach der einzige sichere Beleg für archäologisch nachweisbaren Kontakt Friesland-Finnland" ⁵). Der binne gâns Fryske munten yn Finlân foun, mar hieltid tagelyk mei muntstikken út oare streken, wylst se bûtendat, binammen yn West-Finlân, neffens de oare munten rekkene, meastentiids mar minmachtich binne. Sa bifette de saneamde „Nouisfynst" mear as 340 Saksyske munten, 235 Frankyske en 210 Rynlânske (út Keulen, Mainz, Spiers en Worms wei). Fryslân hat dêryn mar in oanpart fan 44 munten, Lotharingen fan 39,

1) Günther Albrecht: „Das Münzwesen im niederlothringischen und friesischen Raum vom 10. bis zum beginnenden 12. Jahrhundert", Hamburg 1959, s. 27.

2) s. 66.

3) In folk fan sa likernôch 430.000 minsken; har tael is oan it Finsk bisibbe. Foar in wiidweidiger biskriuwing fan dat folk forwiis ik nei myn artikel „Finoegristiek" yn „Levende Talen", 1964, nû. 226, s. 517-528.

4) „Suomen esihistoria" (De foarskiednis fan Finlân).

„Suomen Historia" I (Jalmari Jaakkolan johdolla laadittu), Porvoo-Helsinki 1961, s. 274.

5) „Schatzfunde und Handelsverbindungen in Finnlands Wikingerzeit", Acta Archaeologica XIII, Kopenhagen 1942, s. 289.

Swaben fan 52 en Beijeren fan 19 ¹⁾). Op in oar plak staetten hja op 183 Frankyske munten, 170 Saksyske en 152 út it Rynlân; út Frieslân wiene dêr lykwols 96 by; út Lotharingen, Swaben en Beijeren binne dy tallen efterinoar 49, 19 en 13 ²⁾). Yn guon fynsten yn Noard- en East-Finlân komt Fryslân better nei foaren; yn de by Rautus yn Karelië foar 't ljocht kommen samling geane de Fryske munten, 122 yn tal, sels in moai ein út boppe de 24 Saksyske, 89 Frankyske, 60 Rynlânske, 24 út Lotharingen, 10 út Swaben en 4 út Beijeren. Yn Estlân en Ingermanlân, krektlyk as by in mannich fynsten yn West-Ruslân, hawwe Fryske en Saksyske munten de oerhân ³⁾).

Tichte by de niisneamde Heinjoki is mar in frij lyts tal munten ûntdutsen, to witten 64. Fryslân hat dêrfan lykwols 41 en Saksen 13 bydroegen, dêr't 8 fan slein binne yn Emden. De oaren komme út „Köln, Franken und Niederlothringen“ ⁴⁾ wei. Neffens Nordman is dat in biwiis foar de hannel fan in Fryske keapman op Karelië. As ommers de munten út Gotlân, in wichtich hannelssintrum doedestiids, of earne oars wei yn Karelië kommen wiene, dan soene der grif ek noch munten út oare kontreijen oantroffen wêze. In keapman hie yn dy tiden net inkeld en allinne munten oan him, dy't yn syn heitelân slein wiene, mar muntstikken út alle streken, dêr't er mei hannele, en noch dêrbûten wei. Dizze 64 munten, dêr't 54 fan út Fryslân en it oanbuorjende gebiet ôfkomstich binne, kinne út gjin oare kontrei wei komme as út Fryslân.

Nordman neamt yn 'e gong wei ek noch in fynst út 1914 út 'e omkriten fan it doarp Sabelskoje yn 'e krite Gdov, Leningrad, dy't der sawat krekt sa útsjocht. Neffens de opjefte fan N. Bauer ⁵⁾ binne der ûnder dy 114 munten fjouwer Arabyske, ien Ingelsken-ien en ien út Keulen. Fan 'e oerbliuwende 108, dy't yn 'e alfte ieu oanmunte waerden, komme 69 út Starum, Boalsert, Ljouwert, Dokkum, Winsum, Emnigheim, Garrelswier, Jever en Emden wei. Alve binne net krekt to plak to bringen, mar dat se allyksa út Fryslân komme, stiet fêst. Der binne 26 út Utert by en ien út Dimter; einlings en to 'n lêsten is der noch in „barbarischer Nachschlag“. Dêr moatte dan noch in mannich stikken fan munten oan tafoege wurde, t.w. trije brokstikken út Ingelân, sawn út Utert en fjouwer út Emden. It tal Fryske munten rint der sadwaende mei 80 tsjin 29 fier út (it Arabyske en it neimakke jildstik kinne wy der bûten litte). Wol men Utert rekkenje by it gebiet, dêr't Fryske ynfloed gou, dan kin de fynst suver alhiel foar Frysk oanmurken wurde.

Albrecht ⁶⁾ wol lykwols ha, dat der mar ien munt út Utert by dy fynst is, dêrfoaroer binne der neffens him 32 út Grins wei. Dat foroaret lykwols amper

¹⁾ o.w., s. 285. Ofwikende sifers jowt Albrecht yn syn „Münzwesen“ (forl. hjirboppe s. 74, noat 1), s. 173, dy't Eastfryslân net meitelt (sjoch ek de by Albrecht neamde literatuer). Forlykje foar de munten út Jever, Emden en Leer: Vera Jammer, „Die Anfänge der Münzprägung im Herzogtum Sachsen (10. und 11. Jahrhundert)“, Hamburg 1952, s. 91 ff.

²⁾ „Schatzfunde“, s. 285.

³⁾ „Schatzfunde“, s. 288; sj. ek Albrecht, o.w., s. 183.

⁴⁾ „Schatzfunde“, s. 288; neffens Vera Jammer's „Anfänge“, s. 134: 8 út Emden en 3 út Jever; forl. ek Albrecht syn „Münzwesen“, s. 152.

⁵⁾ Die russischen Funde abendländischer Münzen des 11. und 12. Jahrhunderts“, Zeitschr. f. Numismatik, jg. 39, 1929, s. 124-126.

⁶⁾ „Münzwesen“, s. 207; sj. ek Vera Jammer's „Anfänge“, s. 169.

hwat oan it Fryske aerd dêrfan, hwant doetiids wie Grins noch in plak yn Fryslân.

Spitigernôch is dy fynst foar in part forsille; nei in jier lang sneupen binne der wer 114 fan gearbrocht, de oaren binne weirekke, mar neffens Bauer „besteht kein Zweifel, daß auch die nicht bekannt gewordenen Stücke dem (= erhaltenen Bestand) entsprochen haben werden“¹⁾.

It is nuver, dat Nordman allinne mar yn 'e flecht wei ²⁾ op dy „etwa gleichartige Kombination“ wiist en net dúdlik makket, hwerom't er de iene fynst àl, de oare blykber alhiel net as biwiis jilde litte wol. It feit dat Sabelskoje „außerhalb der Grenzen Finnlands“ leit, is gjin reden om de dêr ûntdutsen munten net mei to rekkenjen.

It is langernôch bikend, dat it Noardwesten fan Ruslân in bulte Fryske munten opsmitten hat ³⁾. Yn guon gefallen binne dy munten foar it meastepart of sels ek inkeld en allinne mar út Ruslân en Finlân bikend wurden. Meije wy Albrecht leauwe, dan ha wy nou witten fan op syn minst 12 yn Garrelswear sleine jildstikken út sawn fynsten, dêr't ien fynst fan yn Skandinavië, ien yn Finlân en fiif yn Ruslân dien waerden. De 20 Albrecht bikende eksemplaren út Emnigheim, dêr't men net krekt fan sizze kin, hwer't it leit, mar dat „ohne Zweifel im westfriesischen Gebiet“ socht wurde moat, binne allegearre yn Ruslân en Finlân foar 't ljocht kommen. 22 yn Winsum sleine muntstikken binne biwarre bleaun yn sawn Russyske fynsten, fjouwer Finske, ien Sweedsken en ien út it útwetteringsgebiet fan 'e Weichsel ⁴⁾.

Koartlyn noch wiene de Westeuropeeske muntkundigen mar min of alhiel net op 'e hichte fan 'e wiidweidige muntsamlingen yn 'e Sowjet-Uny en de skriften, dy't dêroer nei de oarloch útkommen binne. Yn in forline jier forskynd artikel jowt V.M. Potin in mannich oanfollingen op Albrecht syn boek. Hy neamt û.o. de Albrecht ûnbikende „L'govsker Fund, der vollkommen aus Münzen friesischer Prägung besteht“ ⁵⁾ en bringt hwat forlikingsmateriael, dêr't klare bliken oan docht, hwer't ús kunde tokoart sjit en hoe wichtich de al útkommen en op priemmen steande Russyske skriften dêroer binne. Oer de munten út Dokkum - om allinne mar de tallen to neamen, dy't op Fryslân slagge - skriuwt Albrecht: „Dokkumer Münzen sind aus 65 Funden in mindestens 533 Stücken bekannt“ ⁶⁾. Neffens Potin bifette lykwols de yn 1934 yn it âldheidkundich sa nijsgjirrige gebiet fan de Ladogamar opdiene „Vichmjazsker Fund“, dêr't West-Europa sa't it liket ûnkundich fan bleaun is, allinne al 491 Dokkumer munten; dat is to sizzen, dat dy iene Russyske fynst skraechwurk like folle munten oplevere hat as de oant nou ta bikende munten út 65 fynplakken meiinoar ⁷⁾

1) o.w., s. 125 f.

2) „Schatzfunde“, s. 289,

3) N. Bauer, o.w.; forl. fierders N. Bauer: „Nachträge zu den russischen Funden abend-ländischer Münzen des 11. und 12. Jahrhunderts“, Zeitschr. f. Numismatik, jg. 42, 1932-1935, s. 153-173.

4) o. w., s. 116, 115, 118.

5) „Seltene Münzen des niederlothringischen und friesischen Raumes aus dem 10.-12. Jahrhundert“, Hamburger Beiträge zur Numismatik V, 1963, s. 483-493.

6) o.w., s. 114.

7) o.w., s. 485.

It is dus noch net sa fier, dat wy ta in fêst bislút komme kinne. Der mei lykwols àl sein wurde, dat it tal munten, dat yn 'e tsjintwurdige Nederlânske provinsje Fryslân en oanswettende gebieten slein en yn 'e omkriten fan it hjoeddeiske Leningrad weromfoun waerd, sà great is en de fynsten yn guon gefallen sòk in gearstalling hawwe, dat in rjochtstreeks forkear doedestiden fan de Fryske hannelsplakken mei Nowgorod, en fan gefolgen ek mei Finlân, ús wol oan wol.

Nordman woe hawwe, dat de mannichte fan de yn syn dagen bikende Fryske munten yn it Noardwesten fan Ruslân net as biwiis foar de oanwêzigens fan Fryske keaplju yn dy kontreijen bybrocht wurde koe. Allinne de fynst by de Heinjoki you foar him as in oertsjûgjend biwiis. Dêr siet lykwols in kâns yn, dat de oare, Nordman bikende fynsten, lyk as dy fan Sabelskoje, ek oan Friezen taskreaun wurde moatte soene. Nou komt dêr noch de „Fryske” fynst fan L'govsk by. Dat strykt, sa't it liket, allegearre mei dat, hwat guon taellju en skiedkundigen oannommen hawwe, to sizzen dat de Friezen út Birka yn Midden-Sweden wei in drokke hannel hiene op Nowgorod. Dêrop soe it greate tal nammen fan baeijen, eilânnen, streamen ensfh. by de Finske suderigge lâns mei *kog* as foarste lid wize en mûlk ek de nammen fan boerepleatsen, doarpen ensfh. lyk as *Friisilä*, *Frisans*¹⁾.

De nammen mei *kog* tsjutte sikerwier op de mooglikheit fan Fryske hannel²⁾, jowe lykwols yn dizzen net de trochslach. Net eltse kogge hearde doetiids ommers yn Starum ensfh. thús en sil ek gjin farrensfolk hawn ha, dat foar it greateste part út Friezen bistie. Mar Nordman forsmyt op groun fan oare bitinkingen dizze nammen, dy't de Finske skiedkundige Jaakkola krekt sa wichtich achtet.

Kustaa Vilkuna hat fêststeld, dat op dy Finske kusteilantsjes, dêr't de biwenners Sweedsk prate, de *kog*-nammen yn Sweedske foarm foarkomme, ek dêr hwer't dy bifolking fan nei de Wytsingetiid is. Dêr makket Vilkuna út op, dat de nammejowing út in lettere tiid datearret, om't de *kog*-nammen oars Finske foarmen hawn hawwe soene³⁾. Nordman kin it mei dy opfetting lykfine, Jaakkola hâldt him lykwols oan syn útliz fan dy nammen.

Nordman forsmyt sadwaende *kog* as biwiis foar Frysk hannelsforkear mei Finlân, dêrfoaroer hat it neffens him wol eigenskip om by de omstriden namme *Birka*, de namme fan it hannelssintrum yn 'e Mälarmar yn Sweden, en *Björkö*, û.o. de namme fan in hannelsplak op 'e smelle lânstripe fan Karelië, oan Fryske oarsprong to tinken: „Wadsteins Herleitung aus dem friesischen *berek* ist bekanntlich auf Widerstand gestoßen, hat aber wohl die Wahrscheinlichkeit für sich. Hierzu kommt nun der Heinjokifund, dessen Beweiskraft meiner Meinung nach unwiderleglich ist, und der eine gewisse indirekte Stütze für die Annahme gibt, daß Friesen auch Björkö besucht haben und daß dessen Name vielleicht friesischen Ursprungs ist”⁴⁾.

De skiedkundige Jaakkola hâldt de *kog*-nammen dus foar tige wichtich, wylst de âldheitkundige Nordman dy op groun fan it artikel fan 'e taelkender

1) Sjoch myn artikel yn „Us Wurk”, jg. XI, 1962, s. 25-29.

2) Barbara Rohwer: „Der friesische Handel im frühen Mittelalter”, Diss. Kiel, 1937, s. 35 ff.

3) „Suomalainen Suomi”, 1935; forl. Nordman: „Schatzfunde”, s. 290.

4) Nordman: „Schatzfunde”, s. 290.

Vilkuna net meirekkenje wol. Nordman is oan 'e oare kant wer fan bitinken, dat de bitsjutting fan 'e muntfynst by de Heinjoki hjir de trochslach jowt, hwat party lju grif bitwivelje sille; hy achtet ek, krektlyk as Wadstein, de nammen *Birka*, *Björkö*, dy't û.o. Borchling ¹⁾ foar net-Frysk oansjocht, fan wakker great bilang.

De Fryske oarsprong fan *Birka* wurdt fierders oannommen fan Viljo Nissilä, dy't de nammekunde ûnderwiist oan 'e universiteit fan Helsinki, yn in koartlyn útkommen artikel yn „Virittäjä”, titele as: „Frysk-Nederlânske eleminten yn Finske bineamingen” ²⁾. Nissilä giet jitris op de forhâlding fan *Birka* ta Finsk *pirkka* „prikke, kerfstôk” yn en stimt Karsten ³⁾ mei, dat beide wurden by einsluten fan Frysk komôf wêze kinne. Wy moatte der hjir wol op wize, dat de namme *Birka* as keat yn 'e biwiisfiering bjustere swak is en dat men de Fryske oarsprong dêrfan net foar in útmakke saek hâlde mei of alteast sa wierskynlik achtsje, dat men dêrop to seil gean kin. Al hat in foaroansteande ûndersiker as Wadstein de Fryske ôfkomst hieltyd wer fordigene, soks wol noch net sizze, dat dy nou fêststiet.

Wichtiger as de namme *Birka* binne foar Nissilä de persoansnammen, dy't de Fryske kant út wize, al kin in hopen tiid net útmakke wurde, hwerwei en op hokker wize de dragers fan dy nammen yn Finlân kommen binne. Hja kinne fan Noarddútske Hanzestêdden lyk as Bremen, Hamboarch, Lübeck en Danzig ôfkomstich wêze, mar likegoed fan Sweedske en Baltyske hannelsplakken. Oan it yndertiden fan him bikendmakke materiael ⁴⁾ foeget er jit forskate nammen ta. Wy witte nou fan 32 dragers fan 'e namme Fries yn Lübeck fóár 1350, bygelyks Johannes en Vbbo Friso yn 1230 ensfh.; yn Sweden komt dy namme foar yn oarkonden yn it lêstoan fan 'e 13de ieu; yn 'e Baltyske lannen sont 1298 en yn Finlân fan it midden fan 'e 14de ieu ôf. Persoansnammen út Nowgorod hearre wy by Nissilä neat fan ⁵⁾.

Yn it tydskrift „Ural-Altäische Jahrbücher” skriuwt Nissilä: „Alt und weitverbreitet sind in Finnland auch die Namen *Friisi* und *Freese* sowie deren Diminutivbildungen *Friskala*, *Riisikkala*, *Riisikka* und *Riiska*” ⁶⁾. It sil der swier yn hingje - en faeks is it sels ûnmooglik - om wier to meitsjen, dat guon fan dy nammen rjochtstreeks út Starum en oare Fryske stêdden weikommen binne en soks al sont de 12te ieu, sa't Nissilä syn útlittingen ús bylizze wolle: „Der Zweck meiner Untersuchung ist hauptsächlich die Gruppierung des niederdeutschen Namengutes, das in der sog. Hansezeit seit dem 12. Jahrhundert

1) C. Borchling: „Die Friesen und der skandinavische Norden”, yn: „De iepening fen de Fryske Akademy”, Assen 1938, s. 69 ff.

2) 1963, s. 349 f. („Friisiläis-alankomaalaista aineistoa Suomen nimistöissä”). Yn forkoarte foarm as foardracht hâlden op it Ynternasjonale Kongres foar Nammekunde to Amsterdam yn 1963.

3) „Finnar och germaner”, Folkmålsstudier 10, Helsingfors 1944, s. 390 ff.; forl. ek Clara Thörnqvist: „Studien über die nordischen Lehnwörter im Russischen”, diss. Uppsala 1948, s. 29 ff.

4) Sjoch „Us Wurk”, 1962, s. 27 f.

5) It proefskrift fan Ursula Hennig: „Deutsche Namen in altrussischen Urkunden und Chroniken vom 12. bis zum 16. Jahrhundert”, Königsberg 1958, smyt neat op. Dêryn wurdt mar trijeris de namme fan in Grinzer boarger to Smolensk yn 1229 neamd (s. 34, 42, 79).

6) „Etymologische Gruppierung des niederdeutschen Elements in der finnischen Nomenklatur”, Bd. 31. 1959, s. 230 f.

nach Finnland gewandert ist" ¹⁾). Nissilä brûkt hjir wol it eigenskipswurd „niederdeutsch", mar dat bitsjut by him bytiden ek „Frysk" of is der faeks folslein gelyk oan: „Zum alten offenbar westfriesischen Wortgut gehört *Pyynikki* (z.B. jöns pynicki oder Jöns pynickä 1565, 1573 in Messukylä, wo am Ufer des Wasserfalles Tammerkoski auch ein Bergrücken namens *Pyynikki* liegt), das auf die deutschen Namen Biniki, Byniki zurückgeht, und ebenso *Sitikka* (dt. Sidico, Sidicho, Sittich), das vielleicht im Dorfnamen *Sitikkala* in Elimäki enthalten ist (z.B. Peter Sitikan 1460)" ²⁾).

Sa'n utering is net alhiel dúdlik. *Pyynikki* giet neffens him op 'e Dútske nammen Biniki, Byniki tobek, mar is „offenbar" West(erlauwersk) Frysk. Moatte wy dat sa bigripe, dat de namme yn wêzen Dútsk is en oer it West(erlauwerske) Frysk syn wei nei Finlân foun hat, of bitsjut Dútsk en West(erlauwersk) Frysk dêr itselde? De tafoeging „offenbar" lit de fraech yn jin opkomme, hoe't dat `blykber' mei reden bilein wurde kin.

Helte dúdliker lit Nissilä him út yn in lêzing, dy't er yn 1958 to München hâlden hat: „Reichlich sind in unserer Nomenklatur niederdeutsche Personennamelemente vertreten, zu denen sowohl alte germanische als spätere christliche Namen gehören. Vorzugsweise einige beliebte Namen mit ihren hypokoristischen Bildungen (.....) verbreiteten sich in der Periode der hansischen Macht seit dem 12. Jh. und kamen sicherlich auch schon noch früher mit dem friesischen Handel nach Finnland, wo sie sich der Phonetik des Finnischen dermaßen anpaßten, daß die Identifizierung einiger Namen große Schwierigkeiten bereiten kann" ³⁾).

Wylst Nissilä yn de earder opnommen oanhæl „seit dem 12. Jahrhundert" skreaun hie, heakket er der nou oan ta „sicherlich auch schon noch früher". Lyk as al sein waerd, is it foar 't neist ûnmooglik om dat to biwiizgjen. Mûlk moat rjochtstreekse Fryske ynfloed binammen yn 'e 11 te en 12te ieu oannommen wurde, yn 'e rin fan 'e 13de ieu bigjint Lübeck foar master op to slaen. Yn 1294 lei dy stêd it near op de skipfeart fan 'e Friezen en Flamingen op 'e Eastsé, hwat de byfal krige fan Swol en Kampen ⁴⁾); mei oare wurden, de Fryske útwreidingsdriuw wie doe al yn it ôfgean. Dat hâldt lykwols net yn, dat de Fryske hannel doetiids gauëftich útskeakele wie. Yn 1329 wie Starum jit mânskernôch om it, by in skeel, tsjin Lübeck yn 'e kant to setten en om dy stêd yn 1331 sels de striid oan te sizzen ⁵⁾. Yn 'e twadde helte fan 'e 14de ieu wie Starum in warber lid fan it Hanzeboun en noch yn it lêste fjirdepart fan 'e 15de ieu foeren Starumer en Hylper skippers út en geduerich nei Danzig ⁶⁾).

De oanwêzigens fan Friezen yn it Eastségebiet docht bliken oan party eigennammen yn 'e ûnderskate Eastséhavens : „Das älteste Stadtbuch (um 1250-1272)

1) itselde wurk, s. 230.

2) itselde wurk, s. 235.

3) „Niederdeutsches Material in der finnischen Nomenklatur", VI. Internationaler Kongreß für Namenforschung, München 24.-28. August 1958; München 1961, s. 575.

4) „Hansisches Urkundenbuch" I, Halle 1876, oark. 1154 en 1155, s. 399. Rudolf Häpke: „Friesen und Sachsen im Ostseeverkehr des 13. Jahrhunderts", Hansische Geschichtsblätter 19, 1913, s. 184 f.

5) K. Heeringa: „Het oude Staveren", diss. Groningen 1893, s. 50-53.

6) F.C. Berkenvelder: „Frieslands handel in de late middeleeuwen", Economisch-Historisch Jaarboek 29, 1963, s. 165 en 185 f.

und die Bürgermatrikel (um 1290-1340) von Wismar verzeichnen eine beachtliche Anzahl Personen des Namens Vrese. In den Jahren 1250-1260 war ein Radolf Vrese Ratsherr in Wismar. Die Zahl der durch ihre Taufnamen erkennbaren Friesen bzw. Friesenabkömmlinge in Lübeck und Stralsund soll 4-5 Prozent aller uns namentlich bekannten Einwohner betragen haben. In Lübeck gehörten im 14. Jahrh. mehrere Vreses zur wohlhabenden Oberschicht. In Rostock gab es in der ältesten Zeit der deutschen Ansiedlung (13. Jahrh.) den Hof Vrese und eine gleichnamige Familie. Am Ende des 13. Jahrh. gab es unter den Bürgern von Riga noch solche, deren friesische Herkunft ihre Namen verrieten. Im 14. Jahrh. gehörten wohlhabende (in Reval ratsfähige) Familien Vrese (Frise, Friso) der Danziger, Elbinger, Dorpater und Revaler Bürgerschaft an" ¹⁾).

De rol fan 'e Friezen yn it Eastségebiet wie sadwaende nei 1300 noch yn 'e fierste fierte net útspile, dat de fan Nissilä oannommen Fryske ynfloed is net ûnmooglik, mar it geregeldwei oandwaen fan havens as Lübeck, Rostock, Danzig en Riga hâldt wer net yn, dat Fryske skippers har reizen ek yn 'e 14de ieu noch oan de Finske suderigge ta fuortset hawwe.

De Fryske nammen binne sont it midden fan 'e 14de ieu yn Finlân optekene. As se allinne mar fan dy tiid ôf yn Finlân foarkomme, dan hoege wy net oan to nimmen, dat de dragers dêrfan út de hjoeddeiske Nederlânske provinsje Fryslân of oanswettende kontreijen wei kamen; it kinne ynweners fan Lübeck en oare Dútske stêdden west hawwe, hwerfan de Fryske foarfaers har dêrre nei wenjen set hiene yn in tiid, doe't de glâns en gloarje fan 'e Fryske hannelsstêdden al bigoun to tanen, alteast troch de opkommende Dútske stêdden oerskade waerd. It is fansels net útsletten, dat Friezen har fôár de 14de ieu, sels al yn 'e 12te en 11te ieu, yn Finlân delset hawwe, mar dat is oars net as in ûnderstelling, dêr't mûlk goede reden foar bybrocht wurde kin.

De „Fryske" nammen yn Finlân en yn 'e Dútske hannelsstêden kinne meiinoar yn 't forbân brocht wurde, „Leechdútske" ynfloed is hjir klear en dúdlik. It stiet lykwols yn 'e kiif, oft men fan „Fryske" ynfloed prate mei. Hwat ûnder „Frysk" forstien wurde moat, dêr lit nammers net ien fan 'e neamde Finske wittenskiplju him oer út.

Men soe nou hinnegean kinne en biriddeneanje it sa: It is bikendernôch, dat de Friezen al yn 'e dagen fan 'e Merowingen en Karolingen in drokke hannel op Skandinavië hiene; dêrfan tsjûgje û.o. de Fryske lienwurden yn it Noardgermaensk; in Frysk elemint lit him fêststelle yn Birka en letter yn Sigtuna yn Midden-Sweden ²⁾. Borchling woe der op út, dat it earstneamde plak „wohl zumeist den Endpunkt der Fahrt der Friesen bildete" ³⁾; de Friezen wiene dêr lykwols as „tûke sélju" en „ûndernimmende keaplju" op 'en dûr net mei tofreden en sochten yn eastlike rjochting nije hannelsforbiningen. Har wei is dúdlik nei to gean mei help fan gân in bytsje nammen fan baeijen ensfh., dêr't de namme fan 'e Fryske kogge yn foarkomt. Hja krongen troch yn 'e smelle lânstripe fan Karelië, sa't de fynst fan Fryske munten by Wiborg, Sabelskoje en L'gov en ek de namme fan it hannelssintrum Björkö útwize; it Fryske han-

1) Rohwer, s. 101; literatuer dêrsanne.

2) Rohwer, s. 57 ff. en 91.

3) o.w. (forl. hjirboppe s. 78, noat 1), s. 62.

nelsrjocht hie oer Finlân syn jildichheit oant yn Ruslân ta; soks docht bliken oan 'e namme *Birka*, *Björkö* en oan it Finske *pirkka* `prikke, kerfstôk', Russysk *birka* `itselde'. De foarâlden fan 'e Friezen, dêr't wy de nammen fan tsjinkomme yn Finske boarnen út 'e 14de ieu, hiene har fansels al yn 'e 12te ieu of noch earder by de hiele Finske suderigge lâns nei wenjen set.

It is lykwols de fraech, hwat der fan dy argumintaesje oerbliuwt, as punt foar punt op 'e keper bisjoen wurdt. Men kin twivelje oan 'e biwiiskrêft fan mar in stikmannich muntfynsten; it Fryske komôf fan 'e namme *Birka* stiet noch yn 'e kiif, krektlyk as fan it Finske wurd *pirkka*; it wurd *kogge* as algemiene namme fan 'e skippen, dy't yn 'e midsieuwen op de Eastsé en de Finske Golf yn foeren, kin net as biwiis jilde. De Fryske nammen yn Finlân hoege net âlder as de 14de ieu to wêzen.

Soene wy lykwols wier alle punten elk foar oar oan 'e kant reagje moatte? Men kin der net fan ûntkomme, dat hjir dochs wol fan in biskate Fryske ynfloed praet wurde mei. Fan Finske kant wurdt dêr suver net oan twivele. Dat docht ûnder oaren wer bliken oan in wurk fan 'e Finske folkskundige en godstsjinsthistoarikus Martti Haavio, dat okkerjiers útkommen is en dêr't de lêzers nij fan opsjoen ha ¹). Dêr sille wy it dan in oare kears oer ha.

A.D. Kylstra

1) „Karjalan jumalat" (De goaden fan Karelië), Helsinki 1959.

IERE FRYSK-FINSKE FORBININGEN (II) ¹⁾

Yn 1551 joech Mikael Agricola, de earste Lutherske biskop yn Finlân (1510-1557), dêrre syn Finske oersetting fan 'e psalmen út. Yn it foaropwurd neamt er yn fersfoarm de goaden op, dy't doedestiids noch fan syn lânslju foreare waerden. Al wie de bifolking yn syn dagen al lang kristene, dochs liet de heidenske ynfloed him noch altiten jilde, hwat Agricola in greate sûnde neamde, dy't dêrom oan 'e kant moast ²⁾. Under dy goaden binne tolve, dêr't wy allinne witten fan hawwe út Karelië en dêr't it komôf noch jimmer net bifredigjend fan forklearre is. Hja binne foar forheidenske Roomske hilligen hâlden, mar ek waerden dêr foar in part Skandinaefske, foar in oar part ynlânske goaden en helten yn sjoen.

Ien fan de goaden, dêr't Agricola it oer hat, is *Käkri* (kekri), `dy't it fé formearderet', ta hwaens eare hjerstmis feestmielen oanrjochte waerden. Yn syn boek oer de Karelyske goaden bisprekt Martti Haavio wiidweidich ³⁾, hwannear en hoe't it kekrifeest hâlden waard; hy bringt soartgelikense feesten by oare folken to praet en giet de ûnderskate bitsjuttingen fan it wurd *kekri* nei. Dy binne (û.o.: alderheljen, feestmiel, by 't hjerst útsiedde rogge, spoek, duvel; yn guon tongslaggen is it wurd lykbitsjuttend mei 'lêste', it wiist op 'e ein fan in tiidrek, mar ek op de persoan, dy't as lêste in kerwei dien makket, en allyksa dat lêste wurk sels.

Dat in heidenske god ta duvel wurdt is neat gjin nijs, de gearhing fan 'e earste trije neamde bitsjuttingen jowt suver gjin swierrichheden; it bigryp `jierwiksel', dat him mei *kekri* forboun hat, makke dat de bitsjutting 'lêste' opkaem. It Finsk Ofliedkundich Wurdboek seit ûnder *kekri*: `komôf net bikend' ⁴⁾.

Haavio weaget him nou oan in nije útliz: it wurd soe neffens him yn forbân stean mei it Aldfryske *gēr* `jier'. Op it earste oansjen liket it hast ûndwaenlik om it fierôf lizzende Karelië mei Fryslân to forbinen. As men der lykwols fan útgiet, dat guon muntfynsten yn Karelië en yn 'e omkriten fan Leningrad, en fierders nammen fan eilannen, baeijen ensfh. lyk as Kuggholm en Kokinkallio, plaknammen as Frisans en Pirkkala, en persoansnammen as Friso ensfh. op Fryske ynfloed yn Finlân en Karelië ⁵⁾ wize, dan liket syn stelling wol hwat oannimliker.

Haavio riddenearet nou sa: troch tadwaen fan 'e Sweden waard Finlân yn 'e tolfte ieu kristene, mar al *foar* dy tiid wiene de Finnen mei it kristendom yn 'e kunde kommen. Mûlk hiene ek de Kareliërs, dy't fan Nowgorod - súd fan it hjoeddeiske Leningrad - út bikeard waerden, it kristendom *foar* de eigentlike kristening, en dus foar it opkommen fan dy letter sa wichtige stêd, al kennen leard. Yn 'e tsiende ieu waard der ommers al drok hannele tusken

1) It foarste stik is útkommen yn *Us Wurk XIII* (1964), s. 73-81.

2) Sj. Broersma en R.K. Broersma-Luomajoki, *Domeinen der Finse literatuur*, Utrecht 1956, s. 55 ff.

3) Martti Haavio, *Karjalan Jumalat*, Porvoo-Helsinki 1959, s. 18 ff.

4) Y.H. Itkonen, *Suomen kielen etymologinen sanakirja I*, Helsinki 1955.

5) Sjoch myn bydragen yn *Us Wurk XI* (1962), s. 25-29 en *XIII* (1964), s. 73-81.

Fryslân en it Noarden fan Europa. Fan Birka, it 'Fryske' formidden yn 'e Mälarmar yn Midsweden, gongen de hannelsreizen nei it easten ta en dêrwei waerd tagelyk ek de kristlike leare yn it noarden forspraet. Nei it forrinnewearjen fan Birka stie it heidendom fannijs oan yn 'e top; dêrnei bigoun it Angelsaksyske bikearingswurk. De Fryske ynfloed yn it noarden waerd wei, útsein yn 'e úthoeke, yn Karelië, dêr't de Roomske hilligen, dy't de Friezen dêrhinne brocht hiene, as goaden bistan bleauwen.

It falt jin op, hoe't de neffens Agricola syn list opmakke Karelyske hilligekalinder net mei de jongere Skandinaefske kalinders strykt, mar àl krekt mei dyen fan it bisdom Bremen en fan it lettere aertsbisdom Bremen-Hamboarch. Soks wiist der op, dat de âldste kristlike ynfloed oan 'e Friezen taskreaun wurde moat. It hat wol eigenskip, dat de Sweedske ynwenners fan Birka in wichtige, faeks wol de biskiedende rol by de forsprieding fan it kristendom spile hawwe, mar de tradysje is yn alle gefallen Frysk. It is mûlk hwat dryst en ek net perfoarst nedich om fan bisûnder bikearingswurk yn Karelië to praten, foar útwikseling fan 'e kultuer wiene de hannelsforbiningen foldwaende. De 9de en de 10de ieu moatte de tiid fan 'e útwreiding fan 'e Fryske tsjerke west hawwe, it mei de groun lykmeitsjen fan Birka barde om 950 hinne. Oant safier Martti Haavio ¹⁾.

De biwiisfiering hjirboppe wol jin wol oan, mar de útstelde ôflieding fan *kekri* út noch yn net. Der bistean gâns wikselfoarmen fan dat wurd: *köyry*, *köyri*, *keyri*, *keuri*, *kööri* < **keeri* e.o. Wy kinne net mei wissichheit útmeitsje, hokker fan dy foarmen oft de oarspronklike is. Dat Haavio fan *kööri* < **keeri* útgiet, is dêrom in swak sté yn syn opset, salang as de mooglikheit bistiet, dat in oare foarm de âldste rjochten hat.

Yn it Finsk bigjint in wurd net mei in stimhawwende ploffer, *k* yn *keeri* kin sadwaende troch omlûding foar *g* yn 't plak set wêze. In soad wurden, ek noch gâns nijere lienwurden, geane yn it Finsk op *-i* út, bygelyks *hotelli*, *pankki*; Finsk **keeri* soe dus alhiel mei Aldfrysk *gēr* oerienkomme. It twadde swakke punt yn Haavio syn riddenearring is lykwols, dat *g* yn Aldfrysk *gēr* net in ploffer, mar in glider west hat. Haavio sjocht dat net oer de kop, mar hy ornearret, dat it bigjinlûd, dat yn 't algemien in glider wie, yn guon geaspraken wolris in ploffer west ha koe. It bistan fan dy ploffer soe dan lykwols earst ris biwiisd wurde moatte. Haavio wiist fierders op de oan *gēr* bisibbe Grykske wurden *ᾠρός* en *ᾠρᾶ* dy't neffens him likegoed 'jier' as 'jierwiksel' bitsjutte.

Wy soene sa oannimme moatte, dat de Kareliërs har in Aldfryske dialektfoarm *gēr* mei eksplosyf en mei de bitsjutting 'jierwiksel' as *keeri* oaneigene hiene, en fierders dat it bigryp 'jierwiksel' him ta 'biskermhillige fan it fé' ûntjown hawwe soe. Dat soe yn Karelië bard wêze moatte; in kristlike hillige mei de namme *gēr* komt nearne foar, de bitsjutting 'jierwiksel' fan *gēr* nammers likemin.

Agricola neamt fierder in goadinne *Rauni*, dy't mei har manlike wjergera *Ukko* oer it waer to kedizen hie. Haavio tinkt foar 't neist, dat Rauni - in wurd dat yn it Finsk Ofliedkundich Wurdboek mist - al yn iere tiden út 'e iene of oare Germaenske tongslach opnommen waerd. Hy hâldt dêrby lykwols forskate

I) Martti Haavio, oanhelle wurk, s. 10-12.

slaggen om 'e earmtakke. *Rauni* kin net út 'e Skandinaefske foarm Freyja forklearre wurde, wol út in oar dialekt, dêr't it twalûd *au* biwarre bleaun is, forlykje Goatysk *frauja*. Mar hokfoar dialekt soe dat dan wêze moatte? Yn it Aldfrysk waerd *au* ornaris ta *ā*, yn it Aldsaksysk ta *ō*, yn it Aldingelsk ta *ēa*, oare Germaenske dialekten komme net yn 'e bineaming. Haavio giet sa fier net, dat er in Aldfryske tongslach oannimt, dêr't noch yn 'e 9de en 10de ieu de *au* biwarre west ha soe.

De oerienkomsten tusken Ukko en Rauni oan 'e iene en de Skandinaefske godlike wêzens Freyr en Freyja oan 'e oare kant, dêr't Haavio noch al djip op yngiet, hoege wy ús hjir net yn to jaen. De ynfloed fan 'e Skandinaefske goadeleare op 'e Finske (Karelyske ensfh.) is bikendernôch; hwat ús nij docht is de fraech oft, en sa àl, hokker rol oft de Friezen yn Karelië spile hawwe. *Rauni* nou, dat neffens Haavio in fuortsetting fan Germaensk **fraujan-* wêze soe, kin op groun fan it twalûd min as biwiis foar Fryske ynfloed bybrocht wurde.

Nijsgjirrich is de forklearring fan *Pellonpekko*, de ikkergod, binammen de god fan it koarn en it dêrút broude bier. Pellonpekko, oant nou ta net forklearre, soe nimmen oars as de hillige Petrus wêze. Dy opfetting giet tobek op 'e bikende Finske folkskundige Kaarle Krohn en waerd û.o. fan J. de Vries ¹⁾ oernommen. De argeminten, dy't Haavio bybringt, binne lykwols alhiel nij. De Kareliërs soene troch de Friezen mei Petrus bikend rekke wêze. Petrus wie yn it 9de- en 10de-ieske Fryslân in tige wichtige hillige. Hy wie de patroan fan Bremen sawol as fan Hamboarch. Yn 787 stifte Karel de Greate it bisdom Bremen; de domtsjerke, dy't de earste biskop, Willehad, bouwe litten hie, wie oan Petrus wijd. Ek Hamboarch hie in Piterstsjerke. Yn it jier 1184 waerd Hartwig op St. Pitersei, 22 febrewaris, yn 'e Piterstsjerke ta aertsbiskop fan Bremen wijd, "in sunte Peters dage also hie vppe den stool quam" ²⁾.

De 22ste fan sellemoanne wie yn Fryslân biwesten de Lauwers ieuwenlang in bisûndere dei ³⁾, dy't û.o. de oergong fan 'e winter nei de maeitiid oanjoech. De jouns dêrfoar, op 21 febrewaris, wurdt yn Grou noch altiten sintpitere en op 'e Noardfryske eilannen waerden op St. Pitersei û.o. greate fjurren oanstutsen. Dat saneamde „Biikenbrennen" skriuwt Freudenthal ⁴⁾ it neikommende oer:

Daneben steht das Biikenbrennen auf den nordfriesischen Inseln an Petri-Stuhl-Feier. Noch am Ende des 18. Jahrh. wurde auf Sylt an diesem Tage ein grosses Frühlingsfest gefeiert, dessen Höhepunkt eben in dem Anzünden der Biiken lag . . . Die Männer umtanzten mit ihren Frauen und Mädchen die Feuer und schwangen unter dem Rufe „Wedke teare!" oder „Vike tare!" brennende Strohwische ¹⁾. Diese Sylter Biiken wurden zuerst in Brand gesetzt und dann flammten auch auf den andern Inseln über Amrum bis zu den Halligen die Feuerbrände. So schlang einst dieser Brauch „das einigende Band ... um alle Bewohner Nordfrieslands, wenn ihre Frühlingsfreudenfeuer von Eiland zu Eiland zum Himmel auflohten. Nach den trüben Wintertagen waren die Feuer den Stammesgenossen ein Lebenszeichen, das sie mahnte, dem Rufe „Zur See!" aufs neue zu folgen. Sie dachten dann daran, dass am kom-

1) J. de Vries, *Altgermanische Religionsgeschichte*, Bd. 2, Berlin 1957, § 472.

2) Martti Haavio, o.w., s. 125.

3) S. J. van der Molen, *De Friesche Kalenderfeesten*, Den Haag 1941, s. 21-35.

4) Herbert Freudenthal, *Das Feuer im deutschen Glauben und Brauch*, Berlin und Leipzig 1931, s. 270-271.

menden Morgen „alle freien Friesen“ zusammenkamen, um Recht zu küren, ehe die Seefahrer zum Seeloche hinausziehen und Abschied nehmen mussten“²⁾.

In diesen Worten ist die zweifache Bedeutung des Tages und seines Feuerbrauches für die Inselfriesen ausgedrückt. Einmal war er der Termin für das Frühjahrsthing, bei dem nach altfriesischem Landrecht wie beim Sommerthing (29.6) und Herbstthing (26.10) Verbote, Beliebungen und Vergleiche beschlossen und öffentlich bekanntgemacht wurden³⁾. Zum anderen gab er den Zeitpunkt für die Eröffnung der Seefahrt an: die Schiffer entzündeten ihr Bettstroh und stachen in die nunmehr eisfreie See. Aus dem letzteren Umstande wurde auch die Beziehung zum christlichen Feiertag abgeleitet. Der Volksglaube lässt Petrus an diesem Tage kommen und einen warmen Stein ins Wasser⁴⁾ werfen. Auf Föhr brannte man das Biiken, um Peter zu Bett zu leuchten und ihm den Bart abzusengen⁵⁾.

1) K. Müllenhoff, *Sagen* 167; vgl. Chr. Jensen, *Nordfriesische Inseln* 437.

2) Ebd. 438.

3) Ebd. 439.

4) Ebd. 438. - „Petrus hat einen warmen Stein ins Wasser fallen lassen“, als Redensart zur Bezeichnung des „Frühlingsanfanges“: mündlich von Föhr.

5) Ebd. 438; vgl. auch *Jahrb.f.d.Landesk.d.Herzogth.Schlesw.Holst.u.Lauenburg* VIII (1866), 119.

It foarste stik fan `Biikenbrennen' hâlde guodden foar de fuortsetting fan âldeastfrysk *bēken*, dêr't de oarspronklike bitsjutting `sein' fan biheind waerd ta `fjûrsein'. Dat wurd *bēken* nou (ek *bek*, *beek* ensfh.) soe mei it Finske *pekko* lykslein wurde meije. Haavio wol dat op dizze wize wiermeitsje: Ansgar (801-865), aertsbiskop fan Bremen en Hamboarch, hat twaris in reis nei Sweden makke, to witten sa likernôch yn 829 en 850, dat wol sizze yn 't bigjin fan 'e bloei en woltier fan Birka, dêr't er de earste kears sahwat oardeljier tahâldde¹⁾. Dy reizen sille sûnder mis ynfloed hawn hawwe op 'e ûntjowing fan it kristendom yn Sweden en it soe yn 'e reden lizze, dat Petrus ek yn Sweden in forname rol spilet of spile hat. Nou is St. Piterseidei, dy't yn 'e hilligekalinder fan it bisdom Linköping noch in bisûndere bitsjutting hat, forkrongen troch de dei fan 'e hillige Matthias, de 24ste febrewaris. Dy dei is allyksa yn it bisdom Turku yn Finlân wichtiger as St. Piterseidei. Wy hawwe der al op wiisd, dat Haavio nei de forwoasting fan Birka in nije opbloei fan it heidendom oannimt. Dêrnei soe it Angelsaksyske bikearingswurk de Fryske ynfloed to neate makke ha, mar dy soe yn Karelië bistan bleaun wêze. It oantinken oan Petrus Cathedratus nou is yn Karelië biwarre bleaun yn de Pellonpekkotradysje. Dy tradysje giet tobek op 'e 9de en 10de ieu, de tiid, doe't de Friezen útswalken út it aertsbisdom Bremen en Hamboarch wei, dêr't Petrus sa heech yn oansjen wie. Petrus Cathedratus krige yn Sweden de namme Per Pekk nei Fr. *pek* = reid > toartse. Per Pekk wol dus eins sizze `fakkelpiter' of ek `kearspiter'. Yn it Finsk waerd dy namme yn omkearde folchoarder ta Pekko-Pietari (Pietari = Pyt, Piter, Petrus; forl. Pietari = Piterseidei), en by forkoarting ta Pekko. It Eastfryske wurd *pēk*, dat ek foarkomt yn `Beekenbrennen', `Biikenbrennen', it feest mei de greate fjurren ta eare fan 'e hillige Petrus, libbet sadwaende fuort yn it Karelyske Pekko. It foarste wurdlied fan Pellonpekko, de twadde fal fan *pelto* `ikker', is der letter oan taheakke. Haavio groundearret syn opfetting op oerienkomsten û.o. tusken godstsjinstige brûkmens en tusken de funksjes fan Petrus en Pellonpekko.

1) *Vitae Anskarii et Rimberti*, Scriptures rerum Germanicarum in usum scholarum, útjown fan G. Waitz, Hannover 1884, § 12, s. 33.

In oare noch net forklearre Karelyske god is *Köndös*, de god fan 'e lânbou. Haavio slút oan by Kaarle Krohn, dy't him ôffrege, oft dy namme ek net in forbastere namme fan 'e iene of oare Roomske hillige wêze koe. Haavio wol der op út, dat *Köndös* net in ynkoarte namme is, mar in elliptysk brûkte namme, dy't yn forbân stiet mei it merkteken fan in hillige, to sizzen fan Urbanus, de Súddútske hillige fan 'e wynbou. Der binne twa hilligen fan dy namme, dy't beidegearre de wynrank ta kenteken hawwe. Gjin inkelde oare hillige hat dat merkteken. Yn Súdfrankryk en Itaelje is de biskermhillige fan 'e wynbergen Urbanus, de biskop fan Langres, dy't op 2 april 375 forstoarn is. De fierdei fan dy hillige falt foar noardliker kontreijen op in to iere datum, dat yn Súddútsklân gong de funksje fan 'e biskop fan Langres as patroan fan 'e wynbou oer op paus Urbanus I, dy't op 25 maeije 230 weirekke is.

It Finske wurd foar (wynrank is *köynnös*, dat neffens Haavio itselde wurd is as *Köndös*. De taellearde Setälä hâldde bisibbens fan dy foarmen foar mooglik, de godstsjinstûndersiker Haavio nimt dy foar wis oan en seit: „*Köndös* is kleardernôch Viiniköynnös-Urbanus = *Köndös*-Urbanus = Wynrank-Urbanus" ¹⁾). Hy skikt yn, dat de útkomst fan it taelkundich ûndersyk twivelich bliuwt, as dy gjin stipe fan oare argeminten kriget. Dêr wurde dan ek gâns hwat fan bybrocht. Wy soene lykwols to fier fan hûs reitsje, as wy de biskriuwingen fan 'e funksjes fan Urbanus en *Köndös*, dy't beide ek nôthilligen binne, en fierders de wizen, hwerop it feest fan dy hilligen by in hopen folken hâlden wurdt, en einlings it bisykjen fan Haavio om tsjustere plakken by Agricola to fordúdljikjen, hjir werjaen soene. It binne ek gjin needsaken, om't it ús to rêdden is om Haavio syn forklearring fan it komôf fan *Köndös*. Dy litte wy hjir dan folgje.

Yn 'e Sweedske tradysje hat Urbanus in frij ûnbitsjuttend plak yn en dat is krekt-en-gelyk it gefal yn 'e midsieuske hilligekalinder fan it Westfinske bisdom Turku (Åbo). Dêr kinne wy út opmeitsje, dat it wichtige plak fan Urbanus yn 'e Karelyske kalinder net taskreaun wurde moat oan 'e jongere Sweedsk-Westfinske, mar oan 'e âldere Mideuropeeske, to witten oan 'e Dútske tradysje fan foar it jier 1000. Yn guon hoeken fan Dútsklân waerd Urbanus as wyn- en nôthillige wakker foreare, binammen yn it bisdom Bremen, dêr't de dei fan 'e hillige Urbanus mei in eigen misse bitocht waerd, wylst yn 'e oanswettende bisdommen dy dei suver net yn tel wie. Bremen wie nau forboun mei it Benediktynske kleaster to Corvey yn Westfalen, muontsen út dat kleaster, û.o. Ansgar, hawwe biskop fan Bremen west. De wei fan Urbanus roun dêrom neffens Haavio fan it “wynlân” Westfalen nei Bremen ta en dêrwei (faeks oer Birka) nei Karelië. Dêr wurde wol gjin wyndruven boud, mar Urbanus hâldde likegoed syn merkteken, de wynrank. Yn 'e Karelyske tradysje kinne wy sadwaende in oerienkomst opmerke tusken Pellonpekko en *Köndös* (Urbanus) yn beide gefallen giet it om in hilligeforearing, dy't fan Bremen en by einsluten fan Corvey ôfkomstich wêze soe.

Datselde soe jilde kinne fan *Hittauanin*, in wurd dat Haavio yn forbân bringt mei Hitto en dat er forklearet as in Karelyske werjefte fan Vitus, yn

1) Finsk *viini* = wyn.

Dútsklân de biskermhillige fan 'e jagers, hwaens kenteken in hazze is. Vitus is lykwols ek de patroan fan 'e tsjettelbûtsers en hat dan as ûnderskiedingsteken in tsjettel boppe in lôgjend fjûr. Dêr waerd er neffens de oerlevering libben yn forbaernd. Yn Finlân is Vitus (= Hitto) û.o. de biskermhillige fan 'e tarstokers. Dy hillige, by Agricola de god fan 'e hazzejacht, stie to Lübeck en yn Turku net heech yn achting, mar yn Bremen en Hamboarch wie dat wol sa. Vitus nou wie de biskermhillige fan it Benediktynske kleaster Corbie yn Picardië en kaem dêrwei nei it dochterkleaster Corvey yn Westfalen, de kontreien fan 'e "Friezen en Saksen". Foar de fierdere ûntjowing kinne wy forwize nei itjinge boppe sein waerd fan Pellonpekko en Köndös.

In folslein nije wurdôflieding jowt Haavio ek fan de god *Wirancannos*, "dy't de hjouwer hoedet". Dy namme waerd altyd oansjoen foar in forbining fan *viro* (*wiranc* ensfh.) en *kannas* (*cannais* ensfh.) en ûngelikens forklearre. Haavio skaet it wurd tusken *virak* (*wiranc* ensfh.) en *annos* (*annas*). *Wirancannos* komt yn lieten foar as 'doper', bygelyks: "Tuli pappi ristimâan, Virokannas kastamaan" = „De preester kaem om to dopen, Virokannas om to dopen". (*Pappi* = geastlike; *ristimâan* en *kastamaan* binne lykbitsjuttend). Wy sjogge, hoe't de fersrigels dêrre en dy yn 'e âldgermaenske dichtkunst suver lyk meiinoar oprinne. Haavio wol hawwe, it foarste diel soe it middelleechdútske wurd *wīrōk* en it twadde diel *Hannos* = Jehannes wêze. *Wirancannos* soe dus Wijreek-Jehannes bitsjutte en op deselde wize foarme wêze as Wynrank-Urbanus en Fakkelpetrus.

Oant distiid wie de funksje fan *Wirancannos* as biskermhillige fan 'e hjouwer net bifredigjend forklearre. Haavio fynt de oplossing yn 'e Roomske seining fan 'e hjouwer "benedictio avenae in die sancti Stefani" op 26 desimber. Stefanus is yn Dútsklân en Skandinaevje de biskermhillige fan 'e hynders, it leit sadwaende yn 'e reden, dat op syn fierdei de hjouwer, it wichtichste foer fan it hynder, seinge waerd. Wy soene dêrom winliken Wijreek-Stefanus ynsté fan Wijreek-Johannes forwachtsje. De kaei leit yn 'e midsieuske hilligekalinders. De tinkdei fan 'e hillige Jehannes de Evangelist is de 27ste desimber, op dy dei falt lykwols yn 'e Gryksk-Katholike kalinder, dy't wakker âlde brûkmen biwarret, de bitinking fan Stefanus. As nou yn Sweden de kristenen de hjouwer seingen op de 26ste desimber, de fierdei fan Stefanus, dan barde soks yn it Gryksk-Katholike Karelië op de 27ste desimber, dat is de Gryksk-Otterdokse Stefanusdei, mar de Roomsk-Katholike fierdei fan Jehannes de Evangelist. Haavio neamt oerienkomsten tusken de godstsjinstige plechtichheden op, dy't wy hjir bliuwe litte kinne.

Yn Karelyske lieten komme foarmen foar lyk as: *Hannus*, *Anna*, *Annus*, mei de tafoeging "de Dútsker". *Virok* is neffens Haavio in middelleechdútske foarm, dy't ek yn it âldere Sweedsk bistiet; *Annos* ensfh. stammet lykwols net út Sweden, mar út Dútsklân, der moat sadwaende oannommen wurde, dat ek it foarste stik fan Dútsk komôf is. Dizze kear praet Haavio net fan Fryske ynfloed; *Wirancannos* soe yn Karelië kommen wêze oer Viipuri (Wiborg), dêr't har yn 'e midsieuwen in hopen Dútskers delset hiene.

In Karelyske god, dy't faker as ienris it omtinken fan 'e germanisten krige hat, is *Rongoteus*, de god fan 'e rogge. It foarste part hawwe hja op ûngelikense wize útlein; yn *-teus* seagen hja lykwols allegearre in Germaensk lienwurd,

ntl. oergerm. **tīwaz* = âldnoarsk *Týr* ¹⁾). Nêst *teus* fynt men yn lieten ek oare foarmen lyk as *teivas*, *teera*, *tehvana*, *staffana*. Haavio forsmyt de algemien gongbere opfetting fan *teus* < **tīwaz*, en ûntdekt ek hjir wer de namme fan in hillige, of better sein fan twa hilligen, to sizzen Theophanes en Theodorus. Krekt lyk as by Wirancannos wreidet Haavio hjir ek wer út oer godstsjinstige brûkmen. Al hoe 'n wichtich part fan syn biwiisfiering dy útmeitsje, wy sille ús dochs mar biheine ta de wurdforklearring. Dy is mar frijhwat ûnwis: Rongoteus soe ntl. ûntstien wêze út Wijreek-Theophanes. De ûntjowing tinkt Haavio him sa: * Virok-Theofanes > * Viron-Theofanes > * Ron-Theofanes > Rongoteus. It twadde diel soe dan in gearlûking wêze, it foarste stik in foarbyld fan folksetymology, in forfoarming nei in plantenamme. De foarm Ruki-Teera soe op Wijreek-Theodorus tobekgean. It komôf lit er him diskear net oer út, mar dat soe gelyk wêze kinne oan dat fan Wirancannos.

Mei dy wurdôflieding ferget Haavio gâns in bytsje fan 'e lêzers, nammersto mear, as dyen al útspraken tsjinkommen binne lyk as: "Goatysk *hansa* is bisibbe oan *hunsl*" (s. 147). Dy ôflieding is mooglik, mar lang net wis; fierders: „Birka, dêr't de Fryske tsjerke ynfierd waerd" (s. 244). Kin der foar 950 wierliken praet wêze fan in "Fryske tsjerke"? As wy Haavio leauwe meije, kaem Urbanus út it „wynlân" Westfalen wei (s. 159), mar dy kontrei kin dochs min in wynlân hjitte. Middelleechdútsk *wīrōk* hâldt er foar in lienwurd út it Angelsaksysk (s. 159), dat is it lykwols perfoarst net.

Hwat de goaden oanbilanget, dy't Haavio fierders noch op 't aljemint bringt, sille wy mar koart krieme.

Nyrckes, der't gâns njonkenfoarmen fan bisteane lyk as *Nylkys*, *Nyytikki*, *Tyynikki*, *Tuurikki*, soe út *Nylky-Bartholomeus* fuortkommen wêze. Ut de mannichte fan de inoar gâns ûntrinnende wikselfoarmen docht bliken, dat it komôf alhiel yn 't forjit rekke is. De oarspronklike foarm soe Nylky west ha, bisibbe oan Finsk *nylkeä* = `strûpe'. Finsk *nylky-veitsi* bitsjut skalpearmês, dat is it kenteken fan Bartholomeus, de patroan fan 'e jagers, de biskermhillige fan leartouwers, fûgels, bijen en hunich ensfh., dy't libben strûpt waerd. Oare nammen foar dy hillige sjocht Haavio yn Honka, Hongas, Hongatar. Dy wurden soene forfoarme wêze út it Germaenske wurd foar `hunich'. Honka sit as twadde lid yn 'e gearstallingen Holohonka en Romohonka, dy't Haavio útleit as Holo = *Bartholomeus*, resp. Romo = *Bartholomeus*.

Egres (Äkräs) soe tobekgean op Pyhä Äkräs ²⁾ mei de bitsjutting 'it hillige krús'. `Krús' is yn it Finsk *risti*, in Russysk lienwurd; út it Germaensk, to witten út it Frysk, soe it wurd foar `krús' al ier as *kros* oernommen wêze. Dy foarm waerd ûnder ynfloed fan *pyhä* ta *kräs*. Om't yn it Finsk in wurd allinne mar mei ien bylûd bigjint, waerd de fokael fan it earste wurd by it twadde lutsen en ûntstie Pyh'Äkräs en dêrút elliptysk Äkräs (*Egres*).

It boek fan Haavio jowt in smite feiten op it mêd fan 'e folkskunde en de godstsjinstskiednis. Wy kinne dy allegearre, de funksjes fan 'e goaden en hilligen, de brûkmen by godstsjinstige plechtichheden ensfh., hjir net oanhelje,

- 1) Forlykje J. de Vries, o.w. § 343.
- 2) Finsk *pyhä* = hillich.

alhoewol't dêrmei, lyk as al sein is, in wichtich part fan syn biwiisfiering weilitten wurdt. It wêzentlike fan 'e mûglike Fryske ynfloed op Finlân en Karelië, dêr't it yn dit artikel om bigoun is, kin lyk as neikomt gearfette wurde.

Haavio stelt nijsgjirrige oerienkomsten fêst oangeande de funksjes fan Roomske hilligen en de neffens him dêrmei yn forbân steande Karelyske goaden; harren fierdagen; de feestbrûkmen; harren bitsjutting yn Karelië en it bisdom Bremen.

It meinimmende fan Haavio syn opset is, dat de nammen allegearre yn ien skift gearbrocht wurde, alle Karelyske goaden, dy't Agricola neamt (útsein trije dy't in aparte forklearring nedich meitsje) binne fan itselde, to sizzen fan Germaensk komôf, hwerby't in kearmannich mei krêft en klam op it Frysk wiisd wurdt. Haavio ûnderskiedt inkelde klassen: guon nammen geane op in wurd tobek, b.g. *Kekri* < âldfrysk *gēr*; *Äkräs* < âldfrysk *kros*; *Rauni* < germ. **fraujan-*; oare op it kenteken fan 'e oanbilangjende hilligen: *Köndös* op 'e wynrank, *Nyrckes* op it strûpersmês en it ôfstrûpte fel; wer oare steane yn forbân mei de plechtige brûkmen: *Wirancannos* mei de barnde wijreek, of mei de saek, dêr't de biskermhillige binammen noed fan stie, forlykje Hunich-Bartholomeus. Opmerklik is de oerienkomst fan 'e foarm: Fakkelpiter; Wynrank-Urbano; Wijreek-Jehannes; Wijreek-Theophanes, Hunich-Bartholomeus; Tar-Vitus. Somlike nammen binne mar in kromke foroare: Käkri, Egres, Köndös; oare kinne wy dêrfoaroer mar amper werom: Hittauanin, Nyrckes, Wirancannos, Rongoteus.

Yn 'e Karelyske dichtkunst fynt men in mannichte fan wikselfoarmen, dy't inoar bytiden fier ûntrinne, forlykje dy fan Käkri en Nyrckes. Haavio wiist der mei rjocht en reden op, dat dy foarmen net op 'e wenstige wize mei help fan lûdwetten forklearre wurde kinne; in lûdwettige ûntjowing is net to forwachtsjen yn lieten, formuliergebedens en tsjoenspreuken, dy't sa tige troch fersmjitte, stêfrym, wurdlange en wurdklam biynfloede wurde. It stiet lykwols to bisjen, oft Haavio net to fier giet. Sa liket de neikommende ûntjowing faeks noch oannimlik: *Bartholomeus* > Romo, mar *Bartholomeus* > Holo, dat stiet yn earsten wol yn 'e kiif, om't Haavio hjir fan 'e staving útgiert en net fan it sprutsene wurdt.

De biswieren tsjin Haavio syn ûnderstellingen binne yn it foarste plak, dat er op wurdôfliedingen to seil giet, dy't net wis binne, de grounslach fan syn hiele opset is dêrom faeijernôch. Twad is it tige de fraech, oft de Friezen yn 'e 9de en 10de ieu wier sa'n greate ynfloed yn Karelië hawn hawwe as foar Haavio syn tinkbylden nedich is. In koart bisyk fan ien of mear keaplju of faeks sels fan sindelingen kin skraechwurk sokke gefolgen hawn hawwe, al is Haavio fan bitinken, dat foar útwikseling fan 'e kultuer de hannelsforbiningen genôch wiene. Wy soene in moai lang forbliuw fan gâns Friezen yn Karelyske formiddens oannimme moatte, yn alle gefallen fan sa'n greate kliber yn sa'n lang tiidrek, dat harren godstsjinstige brûkmen by de Kareliërs bikend rekken en sels oernommen waerden. Dat is suver net to biwiizgjen. Wol soene guon muntfynsten op Fryske ynfloed tsjutte kinne en yndied liket it my ta, dat fynsten, dy't foar it meastepart of sels inkeld en allinne út Fryske munten bisteane, nei alle gedachten oan Friezen taskreaun wurde kinne soene. Mar dan giet it hjir dochs inkeld mar om hannelsreizen mei in koart forbliuw om utens, yn

alle gefallen om in to koart forkear om sa yngeand de Kareliërs yn it godstsjinstige to biynfloedzjen.

In wichtich punt is lykwols it feit, dat de muntfynsten út in oare tiid datearje as de godstsjinstige ynfloed, dêr't Haavio op út wol. Hjir hawwe wy mei in greate swierrichheit to krijen, dy't by it ûndersyk nei in mûglrike Fryske ynfloed yn Finlân en Karelië oplost wurde moat. Der is in soad materiael gearbrocht: hilligenammen, munten, persoans- en plaknammen. Mar dat materiael is oant distiid fan 'e Finske wittenskiplju brûkt sûnder dat it tiidsfarskil genôch achtslein waerd. In yndieling yn tiidsoarder is lykwols perfoarst nedich. Wy krije dan de neikommende tiidrekken:

1) foar 1000: de godstsjinstige ynfloed, dy't Haavio oannimt;

2) yn 'e 11te en 12te ieu: de muntfynsten;

3) nei de 12te ieu: de sûnt it midden fan 'e 14de ieu oerlevere eigennammen.

Der kin gjin forbân bistean tusken de Friezen, dy't de Roomske hilligen nei Karelië brocht hawwe soene, en Friezen, dy't mûlk yn Karelië keapmanne en dêrre faeks Fryske munten efterlitten hawwe. Der is dúdlik in kleau nei de forneatiging fan Birka om 950 hinne. Oft der ien of oar forbân wêze kinne soe tusken de hannelslju út 'e 11te en 12te ieu en dyjingen, dy't de namme 'Fries' as plak- of persoansnamme nei Finlân oerbrochten is in fraech, dêr't yn earsten alteast it andert noch net op jown wurde kin.

Bihalven op 'e needsaek fan in yndieling yn tiidsrige moat noch op it folgjende wiisd wurde. Yn it earste artikel is al sein, dat noch Nissilä noch Nordman út 'e doeken docht, hwat oft er krekt ûnder 'Frysk' forstiet. Wy moasten fêststelle, dat Nissilä gjin dúdlik ûnderskie tusken de oantsjuttingen 'Frysk' en 'Leechdútsk' makket. Haavio lit him dêr likemin oer út. In earsten eask is lykwols dochs, dat immen, dy't it oer 'Fryske' ynfloed ha wol, dat bigryp dúdlik omskriuwt en dêrby ek op de ûnderskate tiidrekken acht jowt. It liket wol, oft dat foar de Finske skriuwers alhiel gjin fraechstik is; hja prate sûnder neijere taljochting fan 'Friezen', likefolle oft it nou oer godstsjinstige ynfloed yn 'e 9de of oer nammekundich materiael út 'e 14de ieu giet.

It kin mei 't al net ûntkend wurde, dat de hjirboppe neamde, fan Haavio oanwiisde oerienkomsten opfallend binne. Ek as wy stelle, dat dy wier meiinoar yn forbân steane, dan is rjochtstreekse Fryske ynfloed lykwols noch net biwiisd en ek net needsaeklik. De drokke forbiningen tusken it Fryske hannelsplak Dorestêd en de keapmansstêd Birka yn Midsweden binne bikendernôch en datearje al fan foar de earste reis fan Ansgar nei it noarden. Fryske ynfloed yn Birka, net allinne op it mêd fan 'e hannel, mar ek yn it godstsjinstige, stiet net yn 'e kiif. Neffens Rimbartus ¹⁾ reizgen ynweners fan Birka nei Dorestêd ta, om har dêr dope to litten. Wadstein ²⁾ fynt dy ynfloed werom yn Fryske lienwurden yn it Skandinaefsk, dy't foar it jier 1000 oernommen wêze moatte. Oft mei de beide bikearingsreizen fan Ansgar Fryske ynfloed anneks wie, dat stiet lykwols noch yn bistân. Ut syn libbensbiskriuwing docht nearne bliken, dat Friezen him biselskippen of dat dy hoe dan ek in rol spile hawwe. Ansgar

1) *Vita Anskarii* (forl. noat 1, side 52), § 27, s. 58.

2) E. Wadstein, *Zu den alten Beziehungen zwischen Friesland und Skandinavien*, It Beaken II, 1940, s. 172 ff.

sels, foar 't neist berne, yn alle gefallen sûnt syn iere jonkheit greatbrocht yn it Frânske Picardië, wie nei alle tinken gjin Fries. Wy kinne it yn dit gefal likegoed, sa net better, oer Saksyske ynfloed hawwe. Mei dat al moat de ynfloed fan Dorestêd en fan Bremen út great west ha en de stelling fan Haavio, dat dy ynfloed sels oant yn Karelië trochkrong, mar nei it forrinnewearjen fan Birka to neate gong en allinne yn 'e úthoeken bistean bleau, wol jin hiel wol oan. Mar - hoedener as Haavio - soe men dochs fan Frysk-Saksyske ynfloed yn Sweden en fan Sweedske ynfloed yn Karelië prate moatte. Dy lêste rekkenet Haavio nammers sels ek mei. Dat de Sweden har al foar de Wytsingetiid, mar ek yn 'e 9de en 10de ieu, yn Eastfinlân, om de Ladogamar ensfh. hinne, nei wenjen set hiene, hawwe de âldheitkundigen sjen litten. In rjochtstreekse Fryske ynfloed yn Karelië soe fan gefolgen net bistien hoege to hawwen. Faeks kinne nije muntfynsten de situaesje nochris opklearje, mûlk komme út Nowgorodske archiven ienris nammen en stikken foar 't ljocht, dy't nei Fryslân wize, mar yn beide gefallen soe it materiael út in lettere tiid as de 10de ieu datearje en dêrom foar Haavio syn stellingen gjin fortuten dwaen.

Mei yn it Finsk skreaune literatuer binne Nederlânske ûndersikers suver net bikend. It like my dêrom goed ta om yn dit en yn myn foarich artikel ¹⁾ datjinge to bisprekken, hwat binammen foar Friezen nijsgjirrich of op ien of oare wize fan bilang wêze koe. Der waerd in soad oeralhelle, mar de útkomsten hawwe in bytsje, om net to sizzen: neat om 'e hakken. Der is gjin inkeld biwiis foar rjochtstreekse Fryske ynfloed yn Finlân en Karelië levere. Like goed kin men alle argeminten net simpelwei oan 'e kant reagje. Men soe sels úthâlde kinne, dat de wierskynlikens greater wurdt, neigeraden der mear argeminten bybrocht wurde, al lizze dy op harsels ek wer bleat foar bistriding. Mear liket der net sein wurde to kinnen. Tekenjend foar de stân fan saken op dit stuit binne de beide inoar fier ûntrinnende útspraken fan Lindström en Koppe. Neffens de earste diene de skippen fan 'e Friezen, binammen dy út Starum, yn 'e 12te ieu alle havens fan 'e Eastsê oan ²⁾, dêrfoaroer ornearret Koppe mei likefolle wissichheit: „Friesische Schiffe haben zu Adams Zeit [= Adam fan Bremen, 12te ieu] die Ostsee ebensowenig befahren wie im 10. Jahrhundert" ³⁾.

(Forfryske fan W.J. Buma)

A. D. Kylstra.

1) *Us Wurk XIII* (1964), s. 73-81.

2) J.A. Lindström, *Undersökning om svenska befolkningen i Nyland*, Suomi II. 6, Helsinki 1866, s. 296.

3) Wilhelm Koppe, *Schleswig und die Schleswiger*, in: *Städtewesen und Bürgertum als geschichtliche Kräfte*, *Gedächtnisschrift für Fritz Rörig*, Lübeck 1953, s. 102.